

PAŃIATKI WOJENNE

ROK TYSIĄC DZIEWIĘCSET OŚMNASTY. WARSZAWA. Z.S.
ADMINISTRACJA: UL. KRUCZA NUMER TRZYNASTY.

Towarzystwo Warszawskie

◉ OCZYSZCZANIA I SPRZEDAŻY SPIRYTUSU ◉

(ZAŁOŻONE W 1886 R.)

„Rektyfikacja Warszawska”

ulica Dobra 18.

POLECA:

WYROBY WŁASNE

oraz *WINA i LIKIERY*

PIERWSZORZĘDNYCH

FIRM ZAGRANICZNYCH.

Zawiadamia s

każdego, komu wiadome są, lub
słyszał o zasadach sztuki kulin
aby najpóźniej w ciągu 24 godzin
sił się z całym zapasem apety
Królewską 11, przyczem wyznacz

Nagrody 1000 mare

każdemu, kto, w którejkolwiek
traw znajdzie chociaż cień „erza
Wzywamy więc:—zbierajcie pien
jak pestki, abyście mogli się pr
nać, iż obowiązują ceny prze

Lienne

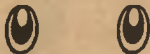
w Alkazarze.

PAMIĄTKI WOJENNE

(MONETY DROBNE).

Z E S Z Y T I.

WSZELKIE PRAWA WŁASNOŚCI WYDAWNICZEJ
ORAZ AUTORSKIEJ ZASTRZEŻONE.

1918.

WARSZAWA. — ADMINISTRACJA
WYDAWNICTWA: KRUCZA № 13.

Lublin.
Zamoyska 45

17826 / 68

Z powodu ogólnego podniesienia warunków pracy i towaru, wydawnictwo zmuszone jest do podniesienia ceny o 50 fenigów na egzemplarzu.

Cena egzemplarza w wydaniu popularnym 2.50 Mk. poza Warszawą 3 Mr.

wytwornem 4.50 " " " 5 "

☐ 40% DLA POZBAWIONYCH PRACY. ☐

4.2.2125

Gepr. u. auch für Ausfuhr freieg. durch die Kais.-Deut. Presssabt.
Warschau, 23/IX 1917. № 7361. Dr. № 1.

Drukarnia L. Brus, Warszawa, Nowy Świat 66.

26 kwietnia 1917 r. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa wy-
puściła marki polskie w walorach 1/2, 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100
markowych, oraz 5 i 10 fenigówki metalowe. Ogółem na 100
milionów marek.

Bon ciechociński jest pierwszym bonem wojennym. Wypuszczony został 6 sierpnia 1914 r. t.j. kilka dni po wypowiedzeniu wojny. Słusznie przeto ubiegać się może o nazwę ojca bonów Królestwa. Widoczny pośpiech i nagła konieczność zaradzenia trudnościom, wynikającym z braku drobnych, nie dały możliwości szukania wspanialszych form. Prymitywne środki techniczne, jakimi opo-

rowała mennica ciechocińska, dały nam wzór prostoty rozbrajającej:—

Bony wykonane zostały na kartkach zwykłego numerowanego bloku, używanego zazwyczaj w sklepach do pokwitowań. Jako imitację sprawności drukarskiej, zastosowano niebieską kalkę. Prawdziwy to wzór ekonomii sił, czasu i... kłopotów o drobne. Odwrotna strona bonu *nie* została wypełniona.

**Plędziesiąt koplejek, wypuszczone przez T-wo Przyjaciół
Ciechocinka.**

Wielkość naturalna 7,8 x 6,8 cent.

Komitet giełdowy miasta Łodzi wypuścił bony własne drobnej wartości 20 i 50 kop. oraz większej wartości 1 i 5 rublowe, na ogólną sumę 17,261,572 rubli. — Bony rublowe i pięćdziesięcio-kopiejkowe, wypuszczone zostały w dwóch edycjach. Szczegółowy wykaz objaśnia, iż rublowych bonów starego typu wypuszczono na 4,813,400 rubli, nowego na 2,821,500 rb. — ogółem na 7,634,900 rb.; — pięćdziesięcio-kopiejkowych bonów starego typu na 517,240 rubli, nowego typu na 600,000 rubli, —

ogółem na sumę 1,117,240 rubli.; — dwudziesto kopiejkowych bonów na 446,432 ruble; — pięciorublowych na 8,500,000 rb. Największą ilość sztuk wypuszczono rubli., następnie 50-cio-kopiejkówek (2,234,480), oraz dwudziesto-kopiejkówek (2,332,160) wreszcie pięciorubłówek (1,700,000).

Pierwsza edycja bonów Łódzkich wynosiła 5,777,072 ruble, druga, wypuszczona na mocy uchwały z dnia 13 marca 1915 r., wynosiła 11,921,500 rubli, przyczem w tej edycji po raz pierwszy ukazały się bony 5 rublowe. —

BON ŁÓDZKI.

5.

Niżej wymienione instytucje wypłacą okazicielowi w swoich kasach **PIĘCDZIESIĄT KOPIEJEK** trzy miesiące po podpisaniu traktatu pokojowego. Bony są zabezpieczone co najmniej dwójnasób wartościami złożonymi w bankach.

Serja AL

Urząd Starszych
Zgrom. Kupców m. Łodzi

Komitet
Giełdowy Łódzki:

St. Silberstein

M. Kernbaum

K. Elert

R. Oeyer

E. Heigman

Dr. A. Rüdermann

Zaswiadczyliśmy, że powyżej Emitacja 50-tych kop. bonów do-
wymienione zabezpieczenia wago wzoru uchwalona została
są u nas przechowywane: Bank na zebraniu Urzędu Starszych
Handlowy w Łodzi: J. Petters, Zgromadzenia Kupców i Kom-
I. Zand, Bank Kupecki Łódzki: tetu Giełdowego w dniu 13 mar-
E. Wever, Z. Kon. ca 1915 r.

**Bon pięćdziesięcio-kopiejkowy, wypuszczony przez Komitet
Giełdowy m. Łodzi.**

Wielkość naturalna 9,1 x 6 cent.

Pozabonami wypuszczonymi w obieg, wykonany został zapas do wymiany zniszczonych znaków pieniężnych, wynoszący 437,000 rubli,—czyli ogółem bonów wybito na 17,698,572 rubli.— Wykonanie tych znaków pociągnęło za sobą koszty, wynoszące 51,306 rubli 90 kopiejek.— Reprodukcyjne znajdujące się w zbiorze przedstawione są jednostronnie. Na odwrocie, zamieszczono identyczne na-

pisy w języku rosyjskim z zachowaniem tego samego układu czcionek. Barwa tła, oraz charakter ogólny znaków pieniężnych niczem zasadniczo się nie różni ze stron obu.—

Bon pięćdziesięciokopiejkowy oznaczony jest cyfrą 091,658, wybitą u góry z prawej strony, bon dwudziestokopiejkowy cyfrą 094,049, drukowaną pod napisem 20-cia kopiejek.

AA

Niżej wymienione instytucje wypłacą okazie-
lowi w swoich kasach **Dwadzieścia kopiejek** trzy
miesiące po podpisaniu traktatu pokojowego.
Bony są zabezpieczone conamniej dwójnasób
wartościami, złożonemi w bankach.

Urząd Starszych Zgromadzenia Kupców m. Łodzi.

St. Silberstein, K. Elsert,

E. Heiman, K. W. Scheibler,

Komitet Gieldowy Łódzki: *Dr. J. Konie,*

Dr. A. Biederman, R. Geyer, M. Kernbaum

Zaświadczamy, że powyżej wymienione za-

bezpieczenia są u nas przechowane:

Bank Handlowy w Łodzi Bank Kupiecki Łódzki

J. Petters, I. Zand.

E. Wever, Z. Kon.

-5-

**Bon dwudziesto-kopiejkowy, wypuszczony przez Komitet
Gieldowy m. Łodzi.**

Wielkość naturalna 8,5 x 4,2 cent.

Magistrat miasta Częstochowy w 1916 roku wypuścił bony drobnej wartości, gwarantując wymianę bonów na monetę państwową najpóźniej w ciągu trzech miesięcy po podpisaniu traktatu pokojowego. Strona odwrotna załączonej dziesięcio-kopiejówki, zawiera napis treści następującej: — „fałszowanie bonów i rozpowszechnianie fałszywych kara-

ne będzie według praw państwowych”. Nad powyższym umieszczony został napis grubym drukiem: „Dziesięć kopiejek”. Z boków banknotu znajduje się cyfra 10, utrzymana w tym samym charakterze i barwie, jak to widzimy na załączonym wzorze. — Całość została ujęta w ozdobne ramki koloru liljowego. .

**Bon dziesięcio-kopiejkowy, wypuszczony przez Magistrat
m. Częstochowy.**

Wielkość naturalna 6,3 x 3,6 cent.

Zamieszczony obok jedno-kopiejkowy bon magistratu miasta Częstochowy, jest najlepszym dokumentem trudności płatniczych, w jakich znalazło się Królestwo podczas wojny. Kopiejka papierowa, — prawdziwy to okaz wojenny, symbolizujący dla potomności najsubtelniejsze odcienie finansowego stanu Królestwa. — Odwrotna strona bonu na tle oliwkowym, otoczonym ozdobnymi

ramkami, zawiera napis: „fałszowanie bonów, rozpowszechnianie fałszywych karane będzie według praw państwowych”. Nad powyższym znajduje się napis, złożony grubymi czcionkami: „Jedna kopiejka”, u spodu wydrukowany został numer 045202 w czerwonym kolorze. — Z boków znajduje się okazała cyfra 1. — Bon wykonany został na papierze kartonowym. —

**Bon jedno-kopiejkowy wypuszczony przez Magistrat
m. Częstochowy.**

Wielkość naturalna 5,8 x 3,3 cent.

Oprócz bonów wypuszczonych przez magistrat miasta Częstochowy kursowały również w Częstochowie bony Częstochowskiego Towarzystwa Pożyczkowo-Oszczędnościowego, wypuszczone dnia 23 listopada 1914 roku w następujących rodzajach:

5-cio kopiejkowych sztuk	199000,
10	205000,
50	82800,
1-no rublowych	2000,
3-ch	44000,

Wszystkich razem na ogólną sumę 225,850 rubli. — Obok załączony bon 5 kopiejkowy przedstawiony jest ze strony lewej. Na stronie prawej za-

mieszczony został wizerunek kaplicy, oraz Matki Boskiej Częstochowskiej w obramowaniu dwóch na krzyż złożonych gałązek palmowych. Pośrodku znajduje się napis: „Częstochowskie Towarzystwo Pożyczkowo-Oszczędnościowe wypłaci za zwrotem niniejszego kwitu w ciągu 3-ch miesięcy po zawarciu pokoju. 5 kop. (pięć kopiejek)“. Poczem następują podpisy w imieniu Rady, Zarządu i Kontroli T-wa. Obok znajduje się pieczęć Towarzystwa. Na górze wybitą została numeratorem cyfra: 189719. Tło monety po stronie prawej, — lekko różowe. Bony zostały wykonane na grubym kartonie.

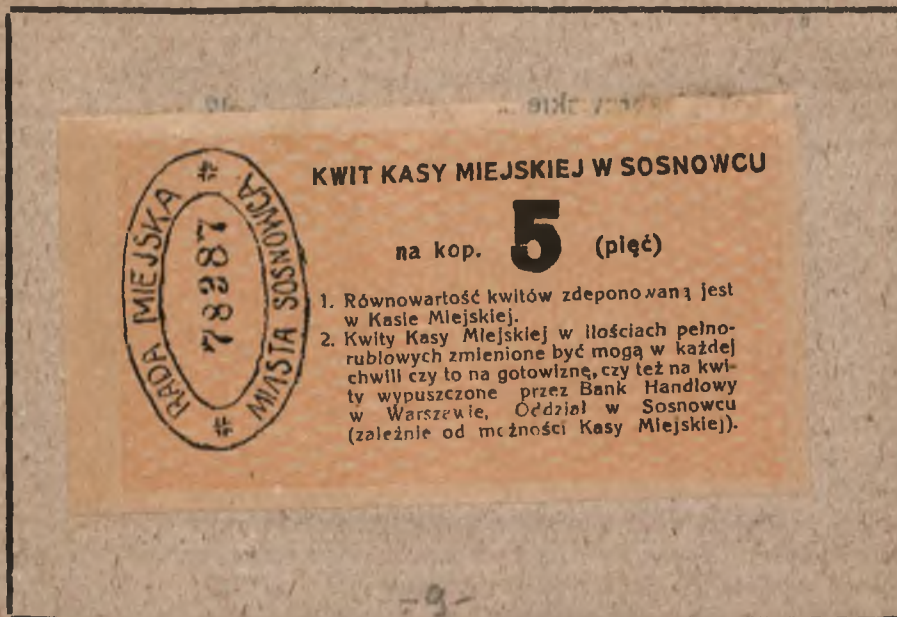
**Bon pięciokopiejkowy, wypuszczony przez Częstochowskie
Towarzystwo Pożyczkowo-Oszczędnościowe.**

Wielkość naturalna 9,1 x 5,5 cent.

We wrześniu 1914 r. Rada miejska m. Sosnowca wypuściła bony drobnej wartości 5, 10, 15, 25-cio kopiejkowe na ogólną sumę 27,255 rubli. Reprodukacja, załączona w zbiorze pięcio kopiejkówki, przedstawia stronę prawą monety. Strona odwrotna, o identycznym tle i rysunku, posiada podpis złożony w imieniu Rady Miejskiej, oraz tekst, informujący — I-o, iż wymiana bonów

nastąpi najpóźniej w trzy miesiące po zawarciu pokoju, II-o, iż kwity niewykupione w tym terminie tracą wartość, III-o, iż Rada pozostawia sobie prawo wcześniejszego wykupu lub zamiany kwitów na inne po uprzednim publicznem zawiadomieniu na pięć dni naprzód...

Bony reprodukowane są na papierze zwykłym.—

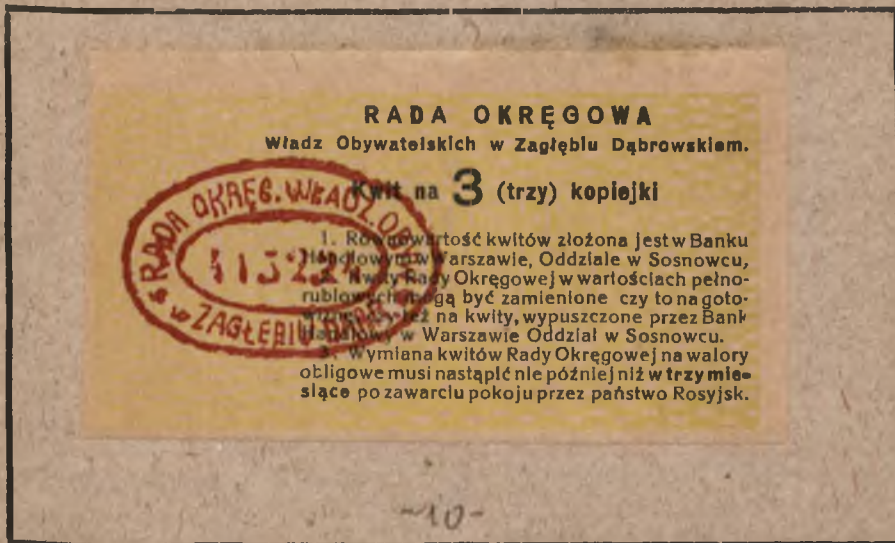
Bon pięciokopiejkowy, wypuszczony przez Kasę miejską miasta Sosnowca.

Wielkość naturalna 8,1 x 4,2 cent.

W październiku 1914 roku Rada Okręgowa władz Obywatelskich w Zagłębiu Dąbrowskiem, uchwaliła wypuszczenie bonów drobnej wartości: 3, 5, 10, 15 i 20 kopiejkowych. Trzy-kopiejkowy bon, drukowany był dwukrotnie: — po raz pierwszy, łącznie z wszystkimi bonami 29 Listopada 1914 roku, na sumę 5617 rb. 74 kop. i po raz wtóry 24 Sierpnia 1915 roku, na sumę 10,125 rubli. Na odwrocie załączonogo wzoru znajduje się napis: „4. Kwity niewymionione w terminie oznaczonym tracą swą wartość. 5. Rada Okręgowa pozostawia sobie prawo wcześniejszego całkowitego wykupu kwitów, lub zamiany na inne, po uprzednim publicznem zawiadomie-

niu o tem ze wskazaniem instytucji finansowych, lub społecznych, które będą upoważnione do skupu kwitów.

6. Kwity, nie opatrzone numerem i pieczęcią Rady Okręgowej są nieważne”. — Pod tym napisem, złożone są dwa podpisy: — jeden w imieniu Okręgowego Komitetu Skarbowego, drugi w imieniu Rady Okręgowej. Bilonu wypuszczono ogółem na 116,876 rb. 89 kop., w czem 5-cio kopiejków na 15,797 rb. 55 kop.; 10-cio kopiejków na 31,802 rb. 50 kop.; 15-to kopiejków na 31,632 rb. 90 kop.; 20-to kopiejków na 21,901 rb. 20 kop.; 3-ch kopiejków na 15,742 rb. 74 kop. Bony wykonane zostały na papierze woskowanym. —

Bon trzy-kopiejkowy, wypuszczony przez Radę Okręgową Władz Obywatelskich, na zasadzie decyzji z dnia 7 Października 1914 r.

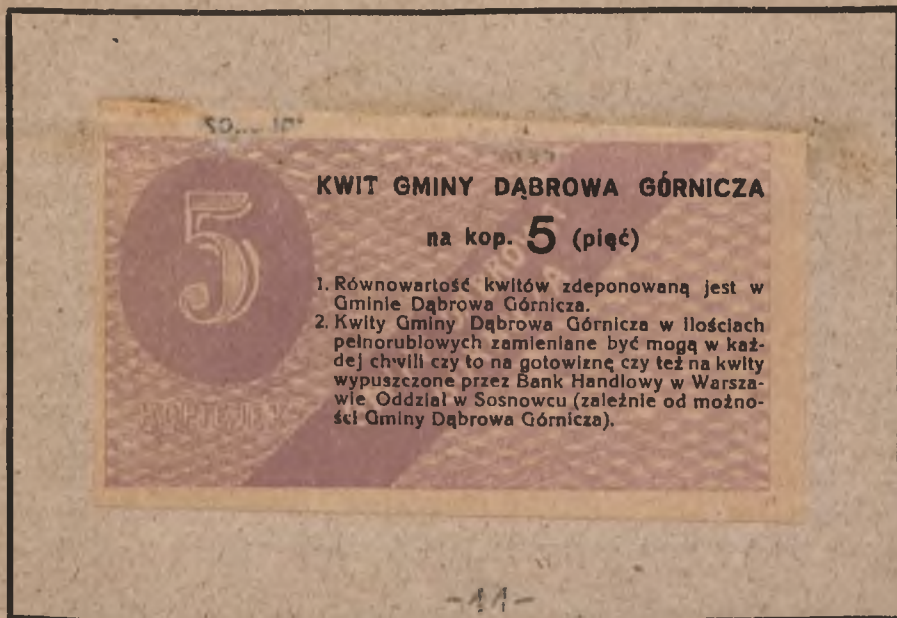
Wielkość naturalna 8,2 x 4,1 cent.

Nie tylko miasta, lecz i gminy starały się zapobiedz trudnościom spowodowanym brakiem drobnych. — Gmina Dąbrowy Górniczej w lutym 1917 roku wypuściła w obieg bony drobnej wartości 3, 5, 10, 15, 20, 50 kop. na ogólną sumę 50,000 rubli. —

Obok zamieszczony pięciokopiejkowy bon przedstawia stronę prawą monety. Strona odwrotna, o kolorze, oraz rysunku tła identycznym, posiada dwa podpisy, oraz tekst informujący: — I-e iż wymiana kwitów nastąpić musi nie później, niż w trzy mie-

siące po zawarciu pokoju; II-e, iż kwity nie wymienione w tym terminie tracą swą wartość; III-e, iż gmina Dąbrowy Górniczej pozostawia sobie całkowite prawo wcześniejszego wykupu, lub zmiany kwitów na inne po uprzednim publicznym zawiadomieniu na 10 dni naprzód; IV-te, iż kwity bez pieczęci gminy, oraz numeru są nieważne. —

Bony wykonane zostały na papierze zwykłym. — Numer załączonego bonu oznaczony jest cyfrą 03837, wyciśniętą numeratorem. —

Bon pięciokopiejkowy, wypuszczony przez Gminę Dąbrowy Górniczej.

Wielkość naturalna 8,3 x 4,4 cent.

Magistrat miasta Koła ziemi Kaliskiej, idąc za ogólnym prądem walki z brakiem drobnych, wypuścił dwie edycje znaków pieniężnych. Pierwsza edycja ukazała się 1 Styoznia 1917 r. Wypuszczone zostały wówczas bony drobnej wartości na ogólną sumę 554 rb. 90 kop. według następującego wykazu sum poszczególnych: — 10 groszowych bonów na 200 rubli, 20 groszowych na 154 rb. 90 kop. i 40 groszowych na 200 rubli. — W miesiąc po wydaniu pierwszej edycji, dnia 9 Lutego

1917 r., wypuszczona została druga edycja tych samych bonów na sumę 912 rb. 60 kop., — w następującym stosunku: — 10 groszowych na 372 rb. 50 kop.; — 20 groszowych na 340 rb.; — 40 groszowych na 200 rubli. Ogólna suma wypuszczonych bonów w dwóch edycjach wynosi 1467 rubli 40 kop. Poza szczegółem, wyróżniającym bony miasta Koła przez określenie wartości w groszach, podkreślić również należy artystyczną stronę tych monet, przekraczających formą swą granicę zwykłych znaków pieniężnych

Bon dziesięcio-groszowy, wypuszczony przez Skarb magistratu m. Kota.

Wielkość naturalna 11 x 6,4 cent.

Pochlebna dbałość miasta o wygląd dokumentów, zaopatrzonych jego pieczęcią, w tym wypadku, służyć może za wzór. — Po projekt zwrócono się do jednego z artystów malarzy, który wykonaniem powierzonego sobie zadania przysłużył się miastu, dając piękną i godną pamiątkę chwili. Bony, wypuszczone przez miasto Koło — różnią

się między sobą tylko barwą tła. Rysunki zachowano jednakowe na każdej monecie. — Podając w zbiorze naszym stronę prawą 10 groszówki, oraz stronę lewą 40 groszówki, damy możność dokładnego przedstawienia sobie całości. Bony wykonane zostały na papierze specjalnym i trwałym.

**Bon czterdziesto-groszowy, wypuszczony przez Skarb
magistratu m. Koła.**

Wielkość naturalna 11 × 6,4 cent.

17 kwietnia 1916 roku, Wschodni Bank Niemiecki wypuścił banknoty drobnej wartości: — 20 i 50 kopiejkowej oraz monety metalowe 1, 2, i 3 kopiejkowe, wreszcie banknoty większej wartości: 1, 3, 10, 25 i 100 rublowe. Banknoty te wypuszczone zostały do obiegu na Litwie. Obok zamieszczony banknot 50 kopiejkowy przedstawia stronę prawą monety. Strona lewa posiada ogólne tło zielone. Pośrodku tła zamieszczone są obok siebie trzy motywy zdobnicze kształtu okrągłego, wykonane w kolorze fioletowym. Środkowy mo-

tyw, nieco większy od innych, posiada wewnątrz cyfrę 50. — Poniżej znajdują się napisy rozstawione w trzech szpaltach obok siebie w języku: — polskim, litewskim i łątyskim, treści następującej: „Kto wykazy kasy pożyczkowej podrabia lub fałszuje, albo o podrobione lub fałszowane się wystara i w obieg puszcza, karany będzie domem karnym do ośmiu lat”.

Na górze, oraz z prawej i lewej strony, moneta posiada te same napisy, jakie widzimy na 20 kopiejkowej, zamieszczonej na stronie następnej. —

-14-

**Banknot pięćdziesięciokopiejkowy, wypuszczony na Litwie przez
Wschodni Bank Niemiecki.**

Wielkość naturalna 12,5 x 8,1 cent.

Reprodukcja obok zamieszczonego banknotu dokonana jest ze strony lewej. Strona odwrotna na tle jasno-zielonym posiada następujący napis: „Darlehnskassenschein Zwanzig Kopeken Posen den 17 April 1916. Ostbank für Handel und Gewerbe

Darlehnskasse Ost“. Pod napisem znajdują się trzy podpisy (jak to widzimy na str. 25), oraz tekst informujący, w języku niemieckim, iż fałszowanie monet i puszczenie w obieg fałszowanych karanem jest dömem karnym do ośmiu lat.—

Wykaz kasy pożyczkowej
Dwadzieścia kopiejek

Skolinamosios kasos ženklas
dvidešimtis kapelkų

Alidewu kafes ilhne
dvidešimti kapelkas

Kas alidewu kafes ilhne pakałtaifa waj walto, waj ari
pakałtałtałtał waj wiltolas few eegahda unziemifdod,
tas teek fodits ar fpałdudarbeem lihdł altołgađeem.

Kto wykazy hasy pożyczkowej podrabia lub
fałszuje albo podrobione lub fałszowane
nabywa i puszcza je w obieg, karanyin będzie
domem karnym do ośmiu lat.

Kas padirba melanoinas skolinamosioskas
ženklus arba tikraosius padirba arba padirbtus
ar perdirbtus lina ir juos įvartojimą skleidžia,
bus baudžiamas keturysiais metais.

-15-

Banknot dwudziestokopiejkowy, wypuszczony na Litwie przez
Wschodni Bank Niemiecki.

Wielkość naturalna 11 x 7 cent.

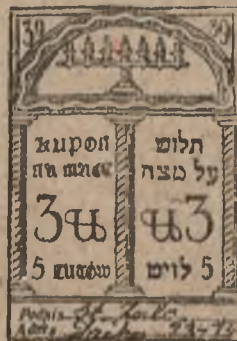
Reprodukcja obok załączona przedstawia 3 kopiejkową monetę metalową wypuszczoną na Litwie przez Ostbank. Motywy strony lewej i prawej, przedstawione na wzorze, powtarzają się na monetach jedno i dwukopiejkowych, wypuszczonych jednocześnie. Monety te należą do rzędu osobliwości wojennych, bowiem wykonane są z żelaza. Charakterystyczne napisy, z jednej strony w języku rosyjskim, z drugiej w języku

niemieckim głoszą: — „Gebiet des Oberbefehlshabers Ost“ „3 kopiejki“. Reprodukacja przedstawia monetę w niewielkim powiększeniu. Wielkość naturalna jedno, dwu i trzy kopiejkówki, co do rozmiaru, odpowiada identycznym monetom rosyjskim. Poza monetą 5 i 10 fenigową, wykonaną z metalu i wypuszczoną przez Krajową Kasę Pożyczkową, nie było więcej monet metalowych o charakterze nowości wojennej.

Trzykoplejkówka, wypuszczona na Litwie przez Wschodni Bank Niemiecki.

8 października 1915 r. komlęa rozdlału maki i chleba wypuścila pierwsze karty chlebowe, określając termin zasadniczy zmiany kart na 14 dni. Do wydawania kart przystąpiło 26 biur okręgowych, oraz Sekretarjat Centrali, wydając w każdym okresie przeszło 900 tysięcy kart, co stanowi ogółem 5 milionów funtów chleba. Wskutek odpływu i przyływu ludności, oraz chwiejności norm, trudno określić cyfrę ścisłą. W przybliżeniu Warszawa w ciągu 50 okresów spożyła z górą 300 milionów funtów chleba kartkowego. — Po za kuponami na chleb, karty posiadały kupony na mąkę, cukier, oraz kupon zapasowy, na który wydawano mydło, makaron

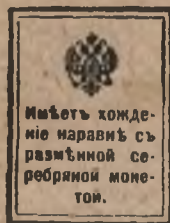

1 t. p. Na zasadzie kuponu na mąkę wyda-
no najpierw 185 gr., później 165 gr., wreszcie
wydawanie mąki zupełnie wstrzymano. Po-
czynając od 5 okresu, do kart
dodano kupon na cukier, na zasa-
dzie którego otrzymać było można
najpierw 275 gr., następne 165 gr.,
zaś od 31 okresu po 225 gr. cukru. —
Te same karty z napisem dodatko-
wym: „karta szpitalna“, wydawane
na zasadzie świadectwa lekarskiego,
służyły dla chorych, do otrzymania
chleba pszennego. Dla staroza-
konnych w okresie Wielkanocnym
były wydawane specjalne karty na
macę. Reprodukcję tej karty czterokrotnie
zmniejszoną zamieściliśmy wewnątrz tekstu
Kolor tej. — IIIjowy.

-17-

**Najcharakterystyczniejsze kupony kartek chlebowych.
Na dole na stronie prawej — kupon pierwszego okresu.**

Po ustąpieniu armji Rosyjskiej z Królestwa, rosyjskie ministerjum zdecydowało się wreszcie zaradzić ogólnie społeczeństwa bołaczce, wynikającej z braku drobnej obiegowej monety. Na-

leży zaznaczyć, iż sprawa drobnych, wogóle była specyficznie rosyjską sprawą wojenną. Miedź i srebro, z których wyrabiano drobne, przedstawiały zbyt wiele kuszających powodów dla skrzętnych wyławiaczy metali, aby zjawisko to mogło być przejściowem, jak mniemano w początkach. — Gdziekolwiek rządy rosyjskie trwały, tam zawsze powstawała paląca kwestja drobnych. Cofające, się wojska rosyjskie, wśród zgłiszczy pozostawiały żarzącą się iskierkę niezgody i nie-

porozumień:—*brak drobnych*. W okupacji niemieckiej, jako środek zaradczy, wypuszczono bony, — w austriackiej zaradzono sobie prościej: — darto całe banknoty na połowy, lub ćwiartki, w miarę potrzeby, dla uproszczenia transakcji handlowych. Na ogół banknot rosyjski dał się podczas wojny we znaki wszystkim.

Gdy w początkach wojny prześladował ludność swą „całością” nie do zniesienia i nie do zamiany, po trzech latach, jakby dla kontrastu, poczyną gnębić właśnie tem, że „całość” jego przedstawia wiele do życzenia — Spóźniona decyzja ministerjum finansów w Rosji, jak wszystkie kwestje palące, w każdym razie, należała do rzędu najszcześniejszych pomysłów wojennych.

Pięćdziesiąt kopiejek, wypuszczone przez Skarb Państwa Rosyjskiego.

Wielkość naturalna 9,8 x 6 cent.

Najpierw, aby uniknąć wprowadzenia specjalnych monet, wypuszczono edycję marek pocztowych z portretami cesarzy rosyjskich, zamieszczając na odwrocie napis: „Imiejiet chożdienie narawnie z razmiennoj sieriebrianoj monietoj”. Reprodukację takiej marki umieściliśmy obok tekstu. — Marki te, swego czasu, miały zastosowanie na pocztce rosyjskiej, wkrótce jednak, wskutek zabiegów istinno-rosyjskich agitatorów, zostały wycofané pod pretekstem, iż bicie stemplem z jednej strony, zaś ślinienie z drugiej, — jest obrazą majestatu ze stron obu. —

Obecnie marki te, drukowane na grubym kartonie z dodatkowym napisem na odwrocie, zastępowały drobną monetę obiegową. Przecież ze

względów praktycznych wycofano je — i wówczas ukazały się drobne papierowe monety, których wzór zamieszczamy. — Reprodukja 50 kopiejek przedstawia stronę prawą monety, reprodukja trzech kopiejek — stronę lewą. Wszystkie drobne (1, 2, 3, 5, 10, 15, 20, 50 kopiejkówki) wykonane zostały bez różnic ze stron obu, i przyjęły barwy monet większej wartości, więc: 1 kopiejkówka — kolor żółty, 2-ka — kolor brązowy, 3-ka — zielony, 5-ka — niebieski, 10*kopiejkówka — różowy i t. p. — Monety zostały wykonane na papierze specjalnym, z wodnymi znakami. Dla wszystkich monet zachowany został jeden wspólny rozmiar.

**Trzykopiejkówka papierowa, wypuszczona przez Skarb
Państwa Rosyjskiego.**

Wielkość naturalna 7,9 × 4,5 cent.

W rzędzie narodów, dążących do uniezależnienia bytu swego od kierunków polityki Rosji rewolucyjnej, stanął również Kronstat, proklamujący na wyspie „Kotlin” niezależną Republikę, w imię hasła wolności... i pogardy dla miękkich i twardych znaków.

Jednak logika wypadków, nie sprzy-

jała rozwojowi lokalnej wolności w krainie niezapomnianego proroka Joanna. Oto rewolucja duża pochłonięła rowolucję małą.—

Nie mniej przecież drobna i chwilo-owa jednostka państwowa zdążyła również wypuścić swoje drobne. Bon załączony drukowany jest na papierze o ciemno-brązowym odcieniu.—

**Pięciokopiejkówka, wypuszczona w Rosji pod-
czas rewolucji przez Republikę Kronsztadzką.**

Wielkość naturalna.

Samorząd miejski m. Libawy wypuścił w początkach wojny monety papierowe drobnej wartości 1, 3, 5, 10, 15, 20 i 25 i 50-cio kopiejkowe, oraz większej wartości 1, 2 i 3 rublowe. Wszystkie walory drobne wykonane zostały według jednego wzoru, rozmiaru i rysunku z obydwu stron monet. Walory większe t. j. 1, 2 i 3 rublowe różnią się jedynie barwą tła, oraz rozmiarem, stanowiącym podwójną wielkość monet drobnej

wartości.—Jedno i dwu rublowe monety posiadają tło popielate, zaś trzy rublowe,—tło zielone. W rysunku tła zamiast kropek, które widzimy na załączonej monecie, zastosowane zostały przeplatające się na przemian krzyżyki, oraz kwadraciki.—

Monety wykonane są na papierze lepszego gatunku. Wygląd załączonej monety na stronie odwrotnej niczem się nie różni od wzoru podanego.

Trzy kopiejki wypuszczone przez Radę miasta Libawy.

Wielkość naturalna 9,9 x 4,8 cent.

Dnia 20 października 1915 roku magistrat miasta Mitawy wypuścił bony do obiegu na ziemi Kurandzkiej na górną sumę 600,000 rubli, gwarantując wypłatę kwitów, najpóźniej po upływie sześciu miesięcy od daty zawarcia pokoju. Bony zostały wypuszczone na zasadzie decyzji, powziętej na ogólnym zebraniu przedstawicieli miasta. Reprodukacja przed-

stawia stronę lewą. Odwrotna strona posiada identyczny tekst w języku niemieckim i zaopatrzona jest dwoma podpisami: dr. Seraphina, oraz Wojennego Zarządcy miastem. Pozatem, ani barwą, ani układem czcionek nie różni się od przedstawionego w naszym zbiorze oryginału.—Bon drukowany jest na papierze zwykłym.—

Jelgawas pilsetas walde

Apņemas pret scho parahdu sichmi gogchi mehnechuh laiko peha
meera norlehggachanas

5 peezi kapeikas 5
gamahtat.

Droģchilbs par 600,000 rublu isdomam parahdu sichmem zadirpilsetas
mantibu 1,593,000 rublu wehrtiba pīmigi apgalweta. Schihs parahdu
sichmes teek Kursemas waldihas maksajamas weetās la maksas lihdēk-
lis preti nēmas. Schihs parahdu sichmes wilstor chana teek stingri sodits.
Isdota us pilsetas domnechu kapulces
nolehmumu no 20. oktobra 1915.-

J. p. Aterajskovs

№275058 Jelgawas hehn kara burgermeistars.

- 22 -

Pięć kopiejek wypuszczone przez Magistrat miasta Mitawy.

Wielkość naturalna.

Krótkie istnienie marek poczty miejskiej, należy do rzędu miłych pamiątek wojennych... dla handlujących markami. Częste zmiany wpłynęły niezmiernie na śrubowanie cen za unikaty o niezbyt wyraźnym pochodzeniu.

Zmiany te potrzebne były bardziej dla cennika, niż dla pożytku ogólnego. — Historia marek poczyna się od chwili wprowadzenia stempli (patrz obok tekstu). Do tej chwili marki wiodły kapryśny żywot. Najpierw ukazały się 5 groszówki (1) granatowe na oliwkowo-szarym, lub zielonkawym tle. Wskutek braku odpowiedniej obiegowej monety, przestemplowano je wkrótce na 6 groszówki, najpierw małym kauczukowym stemplem (2), następnie dużym w ramkach (3). — Do stemplowania używano tuszu czerwonego i fioletowego. Znajdujące się w handlu marki ze stemplem czarnym, zielonym i t. p. są prawdziwymi okazami fantazji.

Wkrótce, miast stempla, wprowadzono nadruki szóstek w dwóch gatunkach: — z mniejszym zaokrągleniem, (4) oraz niewielką ilością z większym (5). Później ukazały się marki zielone z nadrukiem czarnych szóstek. Najpierw bez gwiazdek (7), następnie z dwoma gwiazdkami (8). W tym czasie zostały wypuszczone 5 groszówki zielone (6), t. j. bez nadruków. Celowość tego kryje się w mroku, bowiem racja istnienia monet 5 gr. została już w początkach zakwestjonowana. — W braku monet 3 groszowych, niektóre marki (3, 4) krajano na połowy. — Mniej więcej podobne przemiany, lecz w znacznie mniejszym stopniu, przechodziła 10 groszówka. Najdziwniejszą jej odmianą jest marka z nadrukiem, oraz dwoma gwiazdkami o sześciu promieniach (12). Do specjalnie poszukiwanych obecnie należą marki: 5 groszowe oliwkowo-zielone bez nadruku, oraz 10 groszówki szare t. z. próbne. Para tych marek kosztuje 55 marek.

Marki poczty miejskiej doszły do niezwykłych cen. Cennik zamieszczony pod nalepką najplastyczniej to przedstawia.

Dzięki inicjatywie Rady głównej Opiekuńczej, po dwuletniej przerwie od chwili zawieszenia Loterii Klasycznej Królestwa Polskiego, powołaną została do życia Loteria R. G. O. — Loteria ta, oparta na zasadach ściśle matematycznych i gwarantowana stała się podwójnym źródłem szczęścia: I-o uszczęśliwia graczy, II-o uszczęśliwia Ogół przez oprocentowanie wygranych na rzecz R. G. O., którego kasa dla niejednych jest plastrem kojącym. Obok zamieszczony bilet loteryjny posiada

charakter pamiątkowego okazu. — Jest to bilet, na który padła główna wygrana 75,000 rubli pierwszej klasycznej loterii polskiej. — Reprodukacja biletu została dokonana z zachowaniem wszystkich śladów miłej formalności, połączonej z wypłatą wygranej. —

Tak wygląda papier szczęścia w opuszczeniu, wśród cienia pótek archiwalnych, po spełnieniu zaszczytnego obowiązku. Bodaj stał się on talizmanem dla każdego, kto posiada chęć wygrania... stawki głównej.

**Bilet, na który padła pierwsza główna wygrana 75 tysięcy,
pierwszej klasycznej loterii Polskiej.**

Wielkość naturalna 13,5 x 9,8 cent.

Poniżej zamieszczamy projekty czterech marek poczty miejskiej stołecznego miasta Warszawy, które, wskutek skasowania marek wogóle, nie zostały wprowadzone w obieg. Obok zamieszczoną została marka stemplowa magistratu st. m. Warszawy, której naturalną barwą jest kolor niebieski —

Personsbeschreibung des Inhabers:
Rysopis właściciela:

Geboren am: } 27 Februar 1874
Urodzony dnia: }
Statur: } mittelgroß
Wzrost: } groß
Augen: } blau
Oczy: }
Haare: } blond
Włosy: }
Besondere Kennzeichen: }
Szczególne znamiona: }
Spricht Sprachen: } polnisch
Mówi językami: }

Eigenhändige Unterschrift: — Własnoręczny podpis:

Stefan Jankowski

-25-

Przepustka z okupacji austryjańskiej zaopatrzona w odcisk
palca osoby na imię której została wydana.

Wielkość naturalna 148 x 162 cent

Na mocy § 2 rozporządzeń Naczelnego Wodza armji austryjackiej, z dnia 16 lutego 1915 roku, wprowadzono przepustki terminowe w całej okupacji austryjackiej. Do przepustek zastosowana została daktyloskopia. Obok podpisu okaziciel stawia niezawodny dowód swej toż-

samości, mianowicie: — odcisk wskazującego palca. Reprodukja przedstawia stronę lewą przepustki. Strona prawa, wypełniona zwykłymi formalnościami, stosowanymi do dowodów osobistych, zaopatrzona jest w pieczęć, oraz podpis. —

OD WYDAWNICTWA.

Zeszyt pierwszy wydawnictwa pamiątek wojennych zawiera kolekcję monet i bonów najcharakterystyczniejszych z zachowaniem barw, oraz podkreśleniem: znaków wodnych, zatar-tych, lub niewidocznych na oryginałach.

Z pośród szeregu reprodukcji zamieszczonych w tym zeszycie niejedna dziś już stanowi rzadkość poszukiwaną przez zbieraczy.

Pragnąc, do posiadanych dokumentów, a przeznaczonych do następnych zeszytów, dołączyć okazy rozproszone wśród Ogółu:

Wydawnictwo zwraca się do wszystkich,

prosząc o zawiadomienie osobiste, lub listowne, pod adresem wydawnictwa, o posiadanych u siebie dokumentach chwili obecnej, lub o miejscu w którym się one znajdują.

Dokumenty nabywane są przez wydawnictwo lub wypożyczane.

Do rzędu dokumentów pożądaných dla Wydawnictwa należą: pieczęcie, kwity, monety, odezwy, dokumenty osobiste fotografie, administracyjne cyrkularze, marki, obwieszczenia, znaki, znaczki, dokumenty obchodowe i t. p.

BAR ARTYSTYCZNY **POD WIECHA**

WARSZAWA, ul. Sienkiewicza 12 dawn. Nowo-Sienna 2d.

Poleca znane ze swej dobroci:

KUCHNIĘ i WSZELKIE NAPOJE.

Codziennie wieczorem

Właściciel

GABINETY STYLowe

☐ **KONCERT** ☐

K. Jarczewski.

z wejściem od ul. Moniuszki 9.

MAKARON WOJENNY, WYKONANY W NAJWIĘKSZEJ PAROWEJ
PIEKARNI WARSZAWSKIEJ KAROLA MICHLERA.

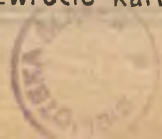

Mąka wojenna.

Makaron wojenny.

Do wypieku chleba komitetowego piekarnie warszawskie otrzymywały od Sekcji Żywnościowej mąkę zakupowaną za pośrednictwem Władz okupacyjnych, — przy-
czem obowiązane były za każde 100 funtów mąki zwrócić kartek chlebowych
na 130 funtów.

TOWARZYSTWO
AKCYJNE

„FR. KARPIŃSKI”
W WARSZAWIE.

SKŁAD GŁÓWNY:

Elektoralna 35.

APTEKI:

Elektoralna 35.

Mazowiecka 10.

Skład Apteczny:

Marszałkowska 74.

„BAR WIEDŃSKI”

ulica Trębacka № 11.

**Zakład
Restauracyjny**

PIERWSZORZĘDNY.

WYDAJE:

Śniadania. Obiady. Kolacje.
po cenach umiarkowanych.

Wieczorem koncert.

Z poważaniem *JÓZEF HERBST.*

Polska Krajowa Loteria Klasyczna

RADY GŁÓWNEJ OPIEKUŃCZEJ

BIURO ZARZĄDU WARSZAWA, KREDYTOWA № 4.

42000 LOSÓW

21000 WYGRANYCH.

1 PREMJA.

Główne wygrane:

350,000 Marek

250,000 Marek

200,000 Marek

i t. d.

Cena losu w każdej

klasie

32 Marki

$\frac{1}{4}$ losu **8 Marek.**

WYGRANE NA SUMĘ

5 milionów 292 tysięcy marek

WYGRANE SĄ PŁATNE W GOTÓWCE.

Cała loteria jest gwarantowana przez Bank Ziemiański w Warszawie.

Clagnienia:

I klasy 16 i 17 Sierpnia.

II klasy 14 i 15 Września.

III klasy 12 i 13 Października.

IV klasy 12 i 13 Listopada.

V klasy od 10 do 22

Grudnia 1917 r.